

SINDIKALISTI

Dnevni kop Dobrna, gladovna stavka leta 1934. Fototeka ZMT

Sindikalno gibanje Miran Kalšek

Delavska vprašanja so se pojavila skupaj z delavci. Depriviligiran družbeni sloj so nagovarjale politične stranke – klerikalna in liberalna, od leta 1889 naprej še Socialnodemokratska stranka. Borile so se za vpliv nad delavskimi množicami, ki so se upirale, še preden jih je kdo skušal organizirati.

Organizirano sindikalno gibanje v Zasavju se je tako kot drugod po AO monarhiji

začelo konec 19. stoletja. Le v kratkih časovnih intervalih je delovalo uspešno (samostojni rudarski sindikati), v drugih obdobjih pa je bilo mezdno in stavkovno gibanje prepuščeno posameznikom, predvsem pa »potrpežljivosti«¹ rudarske množice (tudi do 8000 zaposlenih) in nato spontanim akcijam v vseh obdobjih. Ob te pa so se »lepili«² uradni, predvsem politični sindikati od leve do desne opcije. Ker je bila gospodarska aktivnost vse do 70. let

20. stol. zelo odvisna od rudarskih revirjev (premog glavni energent), se je vedno tako ali drugače vmešala država, saj je delovala z roko v roki z multinacionalno TPD, po drugi svetovni vojni pa so bili rudniki tako ali tako državna oziroma družbena lastnina in je bila stavka skoraj nelogična. Celotno obdobje lahko razdelimo na štiri dele, ki jih »pokrivajo«³ tudi štiri države z različnimi političnimi sistemi, kar je precej vplivalo na delovanje sindikatov oziroma delavsko gibanje. Ne glede na to so bile zahteve rudarjev ves čas podobne: višje plače, stabilna zaposlitev, izboljšanje delovnih in bivalnih razmer, politično konotacijo pa so dobile šele z vmešavanjem politike in državnih institucij.

Prvo obdobje (do leta 1924) je pomenilo največji razmah rudarskega mezdne gibanja in stavk. Rudarji so si izborili osemurni delavnik, z inflacijo dokaj usklajene plače in izboljšane delovne razmere. Z zadnjo veliko stavko leta 1923 in leto kasneje s spopadom z Orjuno se je to obdobje zaključilo. Sledile so sankcije: izguba dela (več sto), deložacije in tudi sodne obtožbe.

Drugo obdobje so zaznamovali velika ekonomska kriza, hudi pritiski na rudarje,

množična izprtja, ki so rudarje pripeljali do skrajnega ukrepa – gladovne stavke, vendar je bil uspeh kratkoročen. Tudi po podpisu kolektivne pogodbe po letu 1936 se je stavkovno gibanje nadaljevalo vse do leta 1941. Uradni sindikati so bili ves čas ob strani.

Po vojni se je zamenjal družbeni sistem. Rudniki so bili podržavljeni in centralno vodeni vse do konca 50. let, ki jih je zaznamovala stavka rudarjev, ki je bila povsem ekonomska (obljubljenih plač in delovnih pogojev ni bilo). Seveda pa je odmevala, saj so uradno rudnike upravljali delavci. Ves ta čas so bili sindikati le ena od družbeno-političnih organizacij in so le sodelovali v upravljanju podjetji. Njihova glavna naloga je prešla na družbeni standard: stanovanjska politika, počitnikovanje, organizacija prireditev, skupni cenejši nakupi ...

Z zamenjavo družbenega sistema po letu 1991 so ponovno začeli prevzemati osnovne funkcije delovanja. To se je pokazalo tudi v zadnji rudarski stavki leta 2014, kjer so sindikalisti kot borci za delavske pravice ponovno stopili v prve vrste.

“

Razmere so se zaostrovale do te mere, da so v februarju na zboru delavcev imenovali Antona Lisca za predsednika stavkovnega odbora. V 'frlez cimru' v Hrastniku je stopil na klop in zbrane delavce vprašal: »Gremo ali ne gremo?« Soglasna odločitev zbranih je bila, da gredo v stavko.

– Anton Lisec